

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 248/2020-24

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 8. septembra 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a zo sudcov Libora Duľu a Ladislava Duditša (sudca spravodajca) o prijatej ústavnej sťažnosti [REDACTED], zastúpenej advokátom Mgr. Martinom Paškalom, Záhradnícka 27, Bratislava, vo veci namietaného porušenia čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995 porušené boli.

2. Okresnému súdu Bratislava I p r i k a z u j e , aby v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995 konal bez zbytočných prietáhov.

3. [REDAKOVANÉ] priznáva finančné zadost'učinenie v sume 4 000 € (slovom štyritisíc eur), ktoré jej je Okresný súd Bratislava I povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava I je povinný nahradiť [REDAKOVANÉ] trovy konania v sume 346,26 € (slovom tristoštyridsaťšesť eur a dvadsaťšesť centov) na účet advokáta Mgr. Martina Paškala, Záhradnícka 27, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Vymedzenie napadnutých rozhodnutí, sťažostná argumentácia a rekapitulácia vyjadrení účastníkov konania

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) prijal 9. júna 2020 na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), pre namietané porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995 (ďalej aj „napadnuté konanie“).

2. Sťažovateľka je v napadnutom konaní v postavení žalobkyne a domáha sa proti žalovanému (Ministerstvo financií Slovenskej republiky) finančnej náhrady podľa zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o mimosúdnych rehabilitáciách“) za nehnuteľnosti, ktoré nemožno vydať. Konanie bolo prerušené v rokoch 1996 až 2011 z dôvodu vedenia konania o vydanie nehnuteľností

a určenie vlastníctva k nehnuteľnostiam pod sp. zn. 8 C 85/1992 (ďalej aj „súvisiace konanie“) na Okresnom súde Rimavská Sobota. Prvýkrát rozhodol okresný súd vo veci zamietnutím žaloby rozsudkom z 23. mája 2013. Na odvolanie sťažovateľky Krajský súd v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) uznesením zo 17. augusta 2017 rozsudok okresného súdu zrušil a vrátil vec na ďalšie konanie. Rozsudkom z 3. júla 2018 okresný súd žalobu opäť zamietol. Písomné vyhotovenie rozsudku bolo sťažovateľke doručené po piatich mesiacoch až v januári 2019. Sťažovateľka podala 28. januára 2019 odvolanie. Ku dňu podania ústavnej sťažnosti nebol spis doručený krajskému súdu ani nebolo sťažovateľke doručené prípadné vyjadrenie žalovaného k jej odvolaniu.

3. Tým, že takmer 7 mesiacov od podania odvolania nedoručil okresný súd spis odvolaciemu súdu a ani nevykonal úkony v súvislosti s predložením veci, porušil označené práva sťažovateľky. Prietahy a neefektívne konanie súdu sa vyskytli aj v čase od októbra 2017 do januára 2019. Súd nariadil vo veci viacero pojednávaní, hoci po vrátení veci odvolacím súdom už vo veci nenastali žiadne nové skutočnosti a strany sa pridržovali svojej argumentácie a dôkazov založených v spise pred zrušením a vrátením veci súdu. Podľa sťažovateľky by sa mala zohľadniť aj celková dĺžka konania, keďže od roku 1995 sa nemôže domôcť právoplatného rozhodnutia vo veci. Poukázala aj na význam predmetu sporu, keďže má ku dňu podania ústavnej sťažnosti 88 rokov a naliehavý záujem domôcť sa spravodlivosti. Prejednávaná vec sa týka finančného odškodnenia zo strany štátu za krivdy spôsobené v tzv. povojnových rokoch, vec sa sťažovateľky dotýka aj osobne.

4. Výšku primeraného finančného zadostučinenia odôvodnila sťažovateľka tým, že nehnuteľnosti, vo vzťahu ku ktorým si v súdnych konaniach uplatňovala finančnú náhradu, boli jej a jej právnym predchodcom zhabané v rozpore so zákonom v 40. rokoch 20. storočia a do dnešného dňa sa tejto finančnej náhrady na všeobecných súdoch nedomohla. Na súdoch spôsobené neadekvátne prietahy jej vzhľadom na jej vek sťažujú šance na dosiahnutie právoplatného rozhodnutia vo veci samej.

5. Na základe uvedených skutočností sťažovateľka navrhla, aby ústavný súd rozhodol, že okresný súd v napadnutom konaní porušil sťažovateľkino základné právo

podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Navrhla prikázať okresnému súdu konať v napadnutom konaní a priznať sťažovateľke primerané finančné zadost'učinenie vo výške 20 000 €, ktoré jej vyplatí okresný súd. Napokon navrhla priznať náhradu trov konania vo výške 346,26 €.

6. Po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval predsedu okresného súdu na vyjadrenie k ústavnej sťažnosti a oznámenie, či trvá na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie. Predseda okresného súdu podaním sp. zn. 1 SprV 618/2020 zo 14. júla 2020 oznámil, že netrvá na ústnom prerokovaní veci. K obsahu ústavnej sťažnosti uviedol, že vzhľadom na predmet konania možno vo vzťahu k celkovej dĺžke konania konštatovať mimoriadnu obťažnosť veci. Nezanedbateľné bolo prerušenie konania na dlhší čas do právoplatného skončenia konania na Okresnom súde Rimavská Sobota pod sp. zn. 8 C 85/1992 a obdobie, keď sa spis nachádzal na odvolacom súde z dôvodu podaných opravných prostriedkov. Inak sa vo veci priebežne konalo s výnimkou období uvádzaných sťažovateľkou v ústavnej sťažnosti. Predseda súdu žiadal ústavný súd pri posudzovaní výšky požadovaného zadost'učinenia prihliadnuť na to, že (i) vo veci je už toho času rozhodnuté rozsudkom z 3. júla 2018, (ii) sťažovateľka nepodala sťažnosť na pried'ahy predsedovi súdu, (iii) sťažovateľka nedostatočne dbala na svoje práva, keď nečinnosť, resp. neefektívnu činnosť okresného súdu začala namietat' až podaním samotnej ústavnej sťažnosti.

7. Podaním z 20. júla 2020 vyzval ústavný súd právneho zástupcu sťažovateľky na repliku k vyjadreniu okresného súdu. Právny zástupca sťažovateľky vo vyjadrení z 29. júla 2020 uviedol, že súhlasí s upustením od ústneho pojednania. K vyjadreniu okresného súdu uviedol, že víta postoj predsedu súdu, ktorým priznal, že sa priebežne nekonalo v sťažovateľkou uvádzaných obdobiach. Zdôraznil, že napriek doručeniu ústavnej sťažnosti nebol spis k 8. júnu 2020 zaslaný odvolaciemu súdu, keďže sťažovateľka podávala vyjadrenie v rámci úkonov súdu prvej inštancie. Nepodanie sťažnosti na pried'ahy predsedovi súdu by podľa sťažovateľky nemalo mať vplyv na výšku finančného zadost'učinenia, vychádzajúc z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), ktorý tento inštitút nepovažuje za efektívny nástroj na uplatnenie práv v prípade

vzniku priet'ahov. Využitím tohto inštitútu nie je podmienené ani podanie ústavnej sťažnosti.

8. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v tejto veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci namietaného porušenia práv uvedených v bode 1.

II.

Relevantná právna úprava a východiská ústavného súdu

9.1 Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných priet'ahov.

9.2 Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

9.3 Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

9.4 Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

9.5 Podľa čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa čl. 127 ods. 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

10. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním

veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 220/04, IV. ÚS 365/04).

11.1 Základnou povinnosťou súdu a zákonného sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu a sudcu vychádzala z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktorý súdom prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 prvej vety OSP, podľa ktorej len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Sudca bol podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov. Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplývala z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, bol súd prvého stupňa podľa § 226 OSP viazaný právnym názorom odvolacieho súdu.

11.2 Od 1. júla 2016 nadobudol účinnosť Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“), ktorý nahradil Občiansky súdny poriadok a ktorý v čl. 17 upravuje zásadu hospodárnosti a rýchlosti konania (Súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným priesťahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb). Podľa § 157 ods. 1 CSP súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania.

III.

Posúdenie vecí ústavným súdom

12. Predmetom konania pred ústavným súdom bolo posúdenie, či postupom okresného súdu v konaní o zaplatenie finančnej náhrady vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995

došlo, resp. dochádza k porušovaniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Takto bol predmet konania vymedzený uznesením o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie.

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04, I. ÚS 398/2016) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07). Podľa uvedených kritérií posudzoval ústavný súd aj ústavnú sťažnosť sťažovateľky.

14.1 Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, v napadnutom konaní ide o občianskoprávne konanie o zaplatenie finančnej náhrady podľa zákona o mimosúdnych rehabilitáciách za nehnuteľnosti, ktoré nemožno vydať. Obdobné konania tvoria od roku 1992 štandardnú súčasť rozhodovacej agendy všeobecných súdov, pričom s postupujúcim časom možno badať pokles tejto agendy. Osobitne s prihliadnutím na celkovú dĺžku napadnutého konania ústavný súd zdôrazňuje aj etický rozmer reštitúcie, účelom ktorej je umožnenie nápravy krívd spôsobených fyzickým osobám a právnickým osobám štátnou mocou.

14.2 Pri celkovej úvahe o stupni zložitosti preskúmvanej veci ústavný súd vzal do úvahy, že povinnosť posudzovať predbežné otázky urobila vec o niečo zložitejšou. Aplikácia reštitučných právnych predpisov bola v čase bezprostredne po ich prijatí nejednotná, preto možno sčasti prisvedčiť argumentácii predsedu súdu o právnej zložitosti z dôvodu novoprijatej právnej úpravy. Lenže konanie bolo dlhší čas prerušené a medzičasom došlo k ustáleniu rozhodovacej činnosti všeobecných súdov aj v nadväznosti na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (niektoré z jeho rozhodnutí sa nachádzajú aj v spise okresného súdu), a preto po skončení prerušenia konania bol právny

stav o poznanie jasnejší, existujúci výklad a aplikácia príslušných právnych noriem zjednodušili rozhodovanie súdov (m. m. IV. ÚS 230/2010).

14.3 Ústavný súd síce vzal do úvahy uvedené skutočnosti, ale zároveň konštatoval, že žiadna právna a skutková zložitosť veci, prípadne nedostatok judikatúry nemôžu ospravedlniť to, že viac ako 25 rokov po začatí sporu nie je vec sťažovateľky právoplatne skončená; takáto dĺžka súdneho konania je totiž už sama osebe z ústavnoprávneho hľadiska neprijateľná a neakceptovateľná (m. m. IV. ÚS 160/03, IV. ÚS 19/04, IV. ÚS 261/07). Navyše, ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre už zdôraznil potrebu prioritného posudzovania uplatnených reštitučných nárokov zo strany všeobecných súdov (porovnaj napr. IV. ÚS 56/07, III. ÚS 377/09), a to najmä vzhľadom na účel sledovaný reštitučnými zákonmi. Ústavný súd poukazuje tiež na skutočnosť, že ani zložitosť sporu nezbavuje sudcu ústavnej zodpovednosti za prieťahy v konaní zapríčinené nesprávnou organizáciou práce, nečinnosťou bez relevantného právneho dôvodu alebo inými nedostatkami v činnosti súdu (m. m. I. ÚS 47/96, III. ÚS 173/03).

14.4 Ústavný súd posudzuje pri ústavných sťažnostiach na prieťahy v konaní aj význam konania pre sťažovateľa. Sťažovateľka uviedla, že má naliehavý záujem na spore vzhľadom na svoj vek (88 rokov), predmet konania (odškodnenie za krivdy z povojnových rokov) a z osobného hľadiska.

15. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v preskúmvanej veci, ústavný súd nezistil žiadne významné prispenie správania sťažovateľky k dĺžke trvania konania na okresnom súde. Vytknúť jej však možno nezaslanie návrhu na vykonanie dôkazov protistrane, iba súdu (8. marca 2012). Súd nemal vedomosť o nezaslaní tohto návrhu protistrane a sám ho nezasielal. Následné pojednávanie z 3. apríla 2012 potom súd odročil, akceptujúc námietku žalovaného o nemožnosti sa s ním včas oboznámiť. Sťažovateľka zavinila odročenie pojednávania z 27. septembra 2012, pretože jej nový právny zástupca nebol oboznámený s vecou a odročenie pojednávania z 28. februára 2013 (právny zástupca nebol oboznámený s vyjadrením žalovaného zaslaným jej 25. februára 2013).

16.1 Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných prietáhov v doterajšom priebehu konania. Ústavný súd v súvislosti s posudzovaním efektivity napadnutých konaní upriamuje pozornosť na svoju doterajšiu judikatúru, podľa ktorej nielen nečinnosť, ale aj neefektívna (nesústredená) činnosť štátneho orgánu (všeobecného súdu) môže zapríčiniť porušenie ústavou zaručeného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ak činnosť štátneho orgánu nesmerovala k odstráneniu právnej neistoty týkajúcej sa tých práv, kvôli ktorým sa sťažovateľ obrátil na štátny orgán, aby o jeho veci rozhodol (obdobne napr. IV. ÚS 380/08, I. ÚS 7/2011).

16.2 Ústavný súd vychádzal z nasledujúceho prehľadu úkonov zistených zo zapožičaného spisu okresného súdu:

- 10. júla 1995 – doručená žaloba Mestskému súdu v Bratislave;
- 21. júla 1995 – uznesenie o vecnej nepríslušnosti a postúpení veci;
- 25. augusta 1995 – zaslanie spisu Obvodnému súdu Bratislava 1;
- 31. augusta 1995 – zaslanie výzvy na vyjadrenie žalovanému;
- 27. septembra 1995 – zaslanie žaloby a výzvy na vyjadrenie k nej žalovanému;
- 13. októbra 1995 – vyjadrenie žalovaného;
- 18. októbra 1995 – nariadenie termínu pojednávania na 4. december 1995;
- 4. decembra 1995 – pojednávanie odročené pre práceneschopnosť sudkyne;
- 14. mája 1996 – nariadenie termínu pojednávania na 12. september 1996;
- 10. júla 1996 – žiadosť o odročenie pojednávania a prerušenie konania;
- 12. septembra 1996 – pojednávanie, uznesenie o prerušení konania, právoplatné 7. novembra 1996;
- 1997 až 2011 – zisťovanie stavu konania Okresného súdu Rimavská Sobota sp. zn. 8 C 85/1992;
- 19. septembra 2011 – nariadenie termínu pojednávania na 21. október 2011;
- 21. októbra 2011 – pojednávanie vo veci samej, odročené na 15. november 2011;
- 14. novembra 2011 – zrušenie termínu pojednávania z dôvodu práceneschopnosti sudkyne a nariadenie nového na 14. február 2012;
- 14. februára 2012 – pojednávanie vo veci samej, odročené na 3. apríl 2012;
- 8. marca 2012 – návrh sťažovateľky na vykonanie dôkazov;
- 3. apríla 2012 – pojednávanie odročené na 25. máj 2012;

- 14. mája 2012 – vyjadrenie žalovaného k návrhu sťažovateľky na vykonanie dôkazov;
- 21. mája 2012 – vyjadrenie sťažovateľky;
- 25. mája 2012 – pojednávanie vo veci samej, odročené na 27. september 2012;
- 20. augusta 2012 – vyjadrenie sťažovateľky, žalovanému doručené 14. septembra 2012;
- 27. septembra 2012 – pojednávanie odročené na 20. november 2012, súd akceptoval žiadosť nového právneho zástupcu odôvodnenú krátkosťou času na prípravu;
- 20. novembra 2012 – pojednávanie vo veci samej, odročené na 28. február 2013;
- 22. februára 2013 – vyjadrenie žalovaného;
- 28. februára 2013 – pojednávanie odročené na 30. apríl 2013 na žiadosť právneho zástupcu sťažovateľky;
- 30. apríla 2013 – zrušenie termínu pojednávania pre práceneschopnosť sudkyne, nový termín pojednávania nariadený na 16. máj 2013;
- 9. mája 2013 – vyjadrenie sťažovateľky k vyjadreniu doručenému 22. februára 2013;
- 16. mája 2013 – pojednávanie, záverečné návrhy, odročenie na 23. máj 2013;
- 23. mája 2013 – pojednávanie, vyhlásený rozsudok zamietajúci žalobu;
- 21. júna 2013 – žiadosť sudkyne o predĺženie lehoty na vyhotovenie a odoslanie rozhodnutia, lehota predĺžená podpredsedníčkou súdu do 15. júla 2013;
- 15. júla 2013 – vyhotovenie rozsudku, referát sudkyne na doručenie, podľa pečiatky kancelárie jej bol predložený spis 9. septembra 2013;
- 1. októbra 2013 – odvolanie sťažovateľky;
- 22. októbra 2013 – výzva žalovanému na vyjadrenie k odvolaniu;
- 6. decembra 2013 – vyjadrenie žalovaného k odvolaniu;
- 18. decembra 2013 – predkladacia správa krajskému súdu;
- 27. decembra 2013 – predloženie spisu krajskému súdu;
- 17. augusta 2017 – uznesenie krajského súdu zrušujúce rozsudok okresného súdu;
- 3. októbra 2017 – vrátenie spisu okresnému súdu;
- 2. januára 2018 – referát na doručenie uznesenia krajského súdu, nariadenie pojednávania na 16. február 2018;

- 16. februára 2018 – pojednávanie vo veci samej, odročené na 20. marec 2018 (na vyslovenie predbežného právneho posúdenia);

- 20. marca 2018 – pojednávanie (predbežné posúdenie), odročené na 28. máj 2018;

- 28. mája 2018 – pojednávanie, záverečné prednesy, skončenie dokazovania, odročenie na 28. jún 2018 na vyhlásenie rozsudku;

27. júna 2018 – zrušenie termínu vyhlásenia rozsudku pre práceneschopnosť sudkyne, nový termín nariadený na 3. júl 2018;

- 3. júla 2018 – zrušenie uznesenia o vyhlásení dokazovania za skončené a o odročení pojednávania na účely vyhlásenia rozsudku, otvorenie pojednávania, dokazovanie, skončenie dokazovania, vyhlásenie rozsudku zamietajúceho žalobu;

- 4. augusta 2018 – referát sudkyne (nepodpísaný) na doručenie vyhotovenia rozsudku;

- 27. decembra 2018 – odoslanie rozsudku stranám;

- 28. januára 2019 – odvolanie sťažovateľky;

- 26. novembra 2019 – výzva žalovanému na vyjadrenie k odvolaniu;

- 19. decembra 2019 – vyjadrenie žalovaného;

- 1. júna 2020 – zaslanie vyjadrenia žalovaného sťažovateľke;

- 11. júna 2020 – vyjadrenie sťažovateľky;

- 17. júna 2020 – zaslanie vyjadrenia sťažovateľky žalovanému;

- 24. júna 2020 – vyjadrenie žalovaného k vyjadreniu sťažovateľky;

- 14. júla 2020 – predkladacia správa krajskému súdu.

16.3 Z tohto prehľadu je už na prvý pohľad zarážajúca celková dĺžka konania, ktoré sa začalo v roku 1995 a dodnes nie je právoplatne skončené (po viac ako 25 rokoch).

17. Okresný súd na návrh sťažovateľky v roku 1996 prerušil napadnuté konanie do právoplatného skončenia súvisiaceho konania. Išlo v ňom o obdobnú vec, a to nárok na vydanie nehnuteľností podľa zákona o mimosúdnych rehabilitáciách a určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam uvedeným v konfiškačnom výmere, ktorý bol predmetom dokazovania aj v napadnutom konaní. Pretože sa nekonalo, napadnuté konanie sa predĺžilo o 13 rokov a 10 mesiacov. V tom čase účinný procesný predpis umožňoval (fakultatívne) prerušiť konanie z dôvodu, že prebieha konanie, v ktorom sa rieši otázka,

ktorá môže mať význam pre rozhodnutie súdu, alebo ak súd dal na takéto konanie podnet. To všetko za podmienky, že neurobí iné vhodné opatrenia, a preto pokiaľ okresný súd uvedené konanie prerušil, je potrebné vychádzať z toho, že vykonal voľbu medzi viacerými do úvahy prichádzajúcimi procesnými postupmi zrejme s cieľom racionálne organizovať konanie v zmysle zásady procesnej ekonomie. Proti takejto voľbe nemožno mať v zásade námietky a ústavný súd ju ani nemieni spochybníť, pretože jednak ide o procesný postup, ktorý je zákonom dovolený [§ 109 ods. 2 písm. c) OSP] a navrhla ho samotná sťažovateľka, aby sa neehospodárne nevykonávalo takmer totožné dokazovanie a právne posúdenie. Prihliadnuc na právnu situáciu, ktorá existovala v čase, keď došlo k prerušeniu, a k posúdeniu ktorej majú v zásade lepšie predpoklady všeobecné súdy než ústavný súd, tento neposudzuje vhodnosť alebo účelnosť zvoleného procesného postupu, pokiaľ to nie je nevyhnutné.

18. V čase prerušenia konania sa činnosť okresného súdu obmedzila na zisťovanie stavu súvisiaceho konania. Z dôvodu už uplynulého času mu preto možno vyčítať, že si priebežne nezabezpečoval aspoň vydané rozhodnutia Okresného súdu Rimavská Sobota, resp. Krajského súdu v Banskej Bystrici, ktoré by mu (napriek tomu, že konanie právoplatne neskončilo) umožnili posúdiť, či medzičasom nedošlo k vyriešeniu niektorej z právnych otázok a či je prerušenie konania naďalej dôvodné. Právoplatným vyriešením veci samej 10. septembra 2010 odpadla prekážka, pre ktorú sa konanie prerušilo. Od tohto dňa bol okresný súd povinný pokračovať v konaní i bez návrhu (§ 111 ods. 2 druhá veta OSP).

19. Ústavný súd v tejto veci nečinnosť všeobecného súdu v dôsledku prerušenia konania neposúdil ako zbytočné priťahy v konaní. Aj keď neprihliadal na obdobie, keď bolo konanie prerušené (13 rokov a 10 mesiacov), je celkovú dĺžku konania potrebné označiť bez ďalšieho za neprimeranú. Pre úplnosť sa žiada dodať, že na krajskom súde sa vec nachádzala 3 roky a 9 mesiacov, preto toto obdobie nemožno pričítať okresnému súdu. Ústavný súd navyše nálezom č. k. III. ÚS 253/2017-23 zo 4. júla 2017 rozhodol o porušení označených práv sťažovateľky (rovnakých ako v teraz posudzovanej veci) postupom krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 8 Co 717/2013, prikázal mu konať a sťažovateľke priznal finančné zadost'učinenie v sume 4 000 €.

20.1 Z postupu okresného súdu vyplývajú viaceré obdobia nečinnosti kratšieho trvania, resp. väčšie časové odstupy medzi jednotlivými úkonmi súdu.

20.2 Krátke obdobie nečinnosti sa vyskytlo v roku 2013, keď po predĺžení lehoty na vyhotovenie rozsudku bol spis predložený kancelárii až 9. septembra 2013 (takmer po 2 mesiacoch po predĺžení lehoty).

20.3 Okresný súd bol nečinný od vrátenia spisu z krajského súdu 3. októbra 2017 do referátu na doručenie rozhodnutia 2. januára 2018 (3 mesiace).

20.4 Za nečinnosť je potrebné považovať obdobie 4 mesiacov a 23 dní od vyhotovenia v poradí druhého rozsudku 4. augusta 2018 a referátu sudkyne na jeho doručenie do jeho doručenia 27. decembra 2018.

20.5 Bezdôvodná nečinnosť 9 mesiacov a 29 dní od doručenia odvolania sťažovateľky 28. januára 2019 do jeho zaslania žalovanému na vyjadrenie 26. novembra 2019 je už významnejším príspevkom k celkovej dĺžke konania.

20.6 Napokon je nečinnosťou následne aj obdobie 5 mesiacov a 13 dní od doručenia vyjadrenia žalovaného k odvolaniu sťažovateľky 19. decembra 2019 do jeho zaslania sťažovateľke 1. júna 2020.

21.1 Konanie okresného súdu bolo poznačené aj neefektívnosťou a nesústredenosťou. Za neefektívny postup ústavný súd považuje úkony súdu v súvislosti so zisťovaním stavu súvisiaceho konania po jeho právoplatnom skončení (10. septembra 2010). Okresný súd začal konať (nariadil pojednávanie) až rok po právoplatnom rozhodnutí vo veci samej v súvisiacom konaní. Došlo k tomu tiež z dôvodu, že hoci mal vedomosť o nariadenom pojednávaní na vyhlásenie rozhodnutia Krajským súdom v Banskej Bystrici na 20. máj 2010 a hoci ešte 12. júla 2010 dostal odpoveď od Okresného súdu Rimavská Sobota o nemožnosti zaslania spisu pre jeho predloženie Krajskému súdu v Banskej Bystrici, opakovane sa dopytoval Okresného súdu Rimavská Sobota na stav konania až o deväť mesiacov (12. apríla 2011). Po oznámení o právoplatnom skončení súvisiaceho konania doručenom 26. apríla 2011 si vyžiadal spis, resp. rozhodnutia z neho až 19. septembra 2011.

21.2 Ako neefektívne ústavný súd vyhodnotil nariad'ovanie pojednávanií okresným súdom. Prvýkrát to zaznamenal ústavný súd v roku 2012, keď minimálne už na pojednávanií 20. novembra 2012 (v poradí štvrté pojednávanie, na ktorom sa preberala vec sama) dochádzalo len k opakovaniu už uvádzaných argumentov strán. Do vyhlásenia rozsudku potom nasledovali ešte dve pojednávania.

21.3 Nadbytočné nariad'ovanie pojednávanií zaznamenal ústavný súd aj v roku 2018. Po vrátení spisu z krajského súdu sa uskutočnili 4 pojednávania (16. februára 2018, 20. marca 2018, 28. mája 2018, 3. júla 2018), čo nebolo nevyhnutné aj vzhľadom na ich priebeh a skutočnosti, ktoré na nich odzneli. Ústavný súd sa stotožnil s námietkou sťažovateľky, že žiadne nové skutočnosti tam neodzneli a strany sa pridržovali právnej argumentácie a dôkazov založených v spise. K naplneniu požiadavky plynulosti a hospodárnosti konania a s ohľadom na skutkový a právny stav tak postačovalo vykonať nanajvýš 2 pojednávania.

22. Zistené obdobia nečinnosti okresného súdu v súhrne nesvedčia o snahe okresného súdu doviest' spor bez priet'ahov ku konečnému rozhodnutiu. Ústavný súd nemôže považovať doterajšiu dĺžku konania za primeranú. Okresný súd uznal, že v období uvedenom sťažovateľkou nekonal priebežne. Podľa ústavného súdu zistené obdobia úplnej nečinnosti okresného súdu (spolu prevyšujúce 23 mesiacov) a jeho opakovane neefektívny postup významne prispeli k dĺžke namietaného konania. Ústavnú sťažnosť nie je preto možné vyhodnotiť inak ako za dôvodnú. Okresný súd nevyužil prostriedky dané mu procesným predpisom na zabezpečenie, aby ochrana práv sťažovateľky bola účinná a rýchla. Všetky uvedené okolnosti viedli ústavný súd k záveru o tom, že postup okresného súdu v okolnostiach tohto prípadu vykazuje znaky nesústredenosti, neefektívnosti a v konečnom dôsledku zbytočných priet'ahov, ktoré dosahujú až ústavnoprávnu intenzitu.

23. Vychádzajúc z týchto skutočností, ústavný súd dospel k záveru, že doterajším postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 201/1995 došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku).

IV.

Príkaz vo veci konať a finančné zadost'učinenie

24. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

25. V nadväznosti na výrok o porušení označených práv a v záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľke ústavný súd v bode 2 výroku tohto rozhodnutia prikázal okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde konať v napadnutom konaní bez zbytočných priet'ahov, zohľadňujúc skutočnosť, že vec toho času nie je právoplatne skončená a je potrebné ju predložiť krajskému súdu na rozhodnutie o odvolaní (bod 2 výroku).

26. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

27. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadost'učinenie, ak o to požiadal.

28. Podľa § 135 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd prizná sťažovateľovi primerané finančné zadost'učinenie, orgán verejnej moci, ktorý porušil základné práva a slobody sťažovateľa, je povinný sťažovateľovi priznané finančné zadost'učinenie zaplatiť do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

29. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiadala o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v sume 20 000 €, svoju žiadosť riadne odôvodnila (bod 4).

30. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

31. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil zásadou, že cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je reparácia nemajetkovej ujmy, nie prípadná náhrada škody, ktorá by sa po splnení zákonných podmienok mohla uplatňovať v konaní pred všeobecnými súdmi (m. m. IV. ÚS 84/02, II. ÚS 67/03).

32. Vzhľadom na okolnosti danej veci ústavný súd dospel k záveru, že len konštatovanie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľku. Ústavný súd preto uznal za odôvodnené priznať jej aj finančné zadosťučinenie, ktoré podľa zásad spravodlivosti, s prihliadnutím na všetky okolnosti zisteného porušenia práv sťažovateľky považuje za primerané vo výške 4 000 €, ako to je uvedené v bode 3 výroku tohto nálezu. Zohľadnil pritom zistené obdobie nečinnosti okresného súdu (body 20 až 22 nálezu), predmet sporu a význam napadnutého konania pre sťažovateľku, postoj sťažovateľky pri bránení svojich práv, mieru zavinenia okresného súdu a zložitosť veci. Za najvýznamnejšie okolnosti považoval fakt, že konanie bolo na návrh sťažovateľky prerušené a že skorším nálezom bolo skonštatované porušenie práv sťažovateľky postupom krajského súdu a bolo jej priznané primerané finančné zadosťučinenie (bod 19 nálezu). Vo zvyšnej časti jej žiadosti ústavný súd nevyhovel (bod 5 výroku nálezu). Ústavný súd vychádzal pri stanovení výšky finančného zadosťučinenia zo svojej judikatúry (napr. III. ÚS 690/2014, III. ÚS 319/2011, III. ÚS 202/2013, II. ÚS 481/2017, IV. ÚS 230/2010).

V.

Trovy konania

33. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom.

34. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

35. Ústavný súd podľa § 1 ods. 3 a § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov priznal sťažovateľke náhradu trov konania v sume 346,26 € ako trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2019 (príprava a prevzatie veci a písomné podanie na súde) v hodnote po 163,33 € vrátane dvoch režijných paušálov v hodnote 9,80 €.

36. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet advokáta (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

37. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. septembra 2020

Miroslav DURÍŠ
predseda senátu